

Дисципліна спеціалізація

Тема Характерні особливості декоративно–прикладного мистецтва України та інших народів. Особливості народних ремесел, художньої промисловості. Національні та місцеві традиції в декоративно - прикладному мистецтві. Копіювання візерунків за мотивами народних промислів

Тип заняття **Практичне**

Мета заняття Познайомити з особливостями декоративно-прикладного мистецтва України, основними осередками декоративно-прикладного мистецтва; видами візерунків, їх особливостями.; послідовністю виконання декоративного малюнка.

Навчитись малювати візерунки і орнаменти, передавати ритм, симетрію, гармонічні поєднання кольорів, знаходити різні композиційні рішення при малюванні візерунків

Розвивати мислення, пам'ять, увагу, спостережливість

Виховувати інтерес до малювання

Роздатковий матеріал

Таблиці, динамічні таблиці з послідовністю виконання роботи, натурний фонд, інструкційні карти

ТЗН

Презентація «Декоративно-прикладне мистецтво України»»

Література

Базова

Кириченко М. А., Кириченко І.М. Основи образотворчої грамоти: Навчальний посібник. - 2-ге вид., перероб. і допов. -К.: Вища школа, 2002.-190с.

Котляр в. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 200с.

Красовська О.О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі : Навч. посібник- Львів: «Новий світ – 2000», 2015, - 292с.

Допоміжна

Пасічний А. М. Образотворче мистецтво. Словник – довідник. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 216с.

Структура практичного заняття

1. Підготовча (вступна) частина

- перевірка присутності здобувачів освіти на занятті
- актуалізація опорних знань
- мотивація навчальної діяльності
- познайомити здобувачів освіти з темою, метою та обладнанням до виконання практичної роботи

Тема *Характерні особливості декоративно–прикладного мистецтва України та інших народів. Особливості народних ремесел, художньої промисловості. Національні та місцеві традиції в декоративно - прикладному мистецтві. Копіювання візерунків за мотивами народних промислів*

- інструктаж щодо виконання роботи з техніки безпеки
- ознайомлення з інструкцією до практичної роботи

2. Основна частина

1. Познайомитись з особливостями декоративно-прикладного мистецтва України, основними осередками декоративно-прикладного мистецтва; видами візерунків, їх особливостями; послідовністю виконання декоративного малюнка
2. Виконати роботу за інструкційною карткою
3. Самостійна робота здобувачів освіти, відпрацювання навичок

3. Заключна частина

- контроль, корекція навичок
- аналіз індивідуальної діяльності здобувачів освіти, оцінка
- відповіді на запитання здобувачів освіти
- завдання для самостійної позааудиторної роботи

Українські народні промисли та їх особливості

Народне декоративно-прикладне мистецтво, як і музика, фольклор, театр, інші види народної творчості, є важливою галуззю художньої культури. Воно розкриває безмежний світ краси і мудрості народу, втілює його талант, розуміння добра і краси. Народне декоративно-прикладне мистецтво тісно пов'язане з життям і побутом людей. Археологічні дослідження підтвердили високий мистецький рівень виробів ужиткового мистецтва, наскельних зображень, орнаментального оздоблення, створених нашими пращурами.

У докласовому суспільстві народне мистецтво розвивалося досить повільно і мало здебільшого прикладний характер. Саме в цей період формувались основні принципи формотворення та орнаментики.

З формуванням класового суспільства ремесла відділяються від землеробства, їх центри зосереджуються в давньоруських містах, які виникають у VII—VIII ст. Глибоких змін прикладне мистецтво зазнає з виникненням феодального суспільства і появою панівної верхівки. Житло, одяг, побутові предмети багато оздоблювали, перетворюючи їх у справжні витвори мистецтва. Поступово починається поділ мистецтва на два русла народне і професійне.

Протягом століть народне мистецтво, зберігаючи сталу, традиційну основу, розвивалось і вдосконалювалось. Кожне нове покоління майстрів, запозичивши все краще у своїх попередників, додавало власні знахідки у його скарбницю.

Майстерність художників з народу передавалася від батька до сина, зберігаючи основні характерні особливості орнаменту, композиції, колориту, сюжету. Ця повторюваність основних елементів у мистецтві називається традицією.

Матеріалом для творчості служило все, що оточувало народних майстрів: дерево, глина, кістка, камінь, метал, нитка, тканина.

З давніх-давен людина намагалася прикрасити свій побут, мати речі не просто зручні та потрібні, а й красиві. Прикрашені різьбою меблі, розписаний посуд, одяг, оздоблений вишивкою, були звичайним явищем у побуті наших пращів.

Творчість, працюючі руки народних умільців створювали вироби, які красою, естетичним смаком і технікою виконання й сьогодні зачаровують нас. За багато століть наш народ створив безцінну і надзвичайно різноманітну художню спадщину.

В Україні сформувалося багато видів народного мистецтва: художня обробка дерева, каміння, металу; гончарство; художня вишивка; ткацтво і килимарство; декоративний розпис тощо. Кожен вид тісно пов'язаний з

історією, національними традиціями регіонів і свідчить про мистецьку обдарованість народних майстрів.

За творами народного мистецтва наші сучасники пізнають традиції, звичаї, особливості життя народу, прилучаються до нього.

Глибоке вивчення і подальший розвиток народної художньої спадщини, її використання в сучасному побуті та навчальній творчій діяльності учнів одне з важливих завдань загальноосвітнього предмета, яким є образотворче мистецтво. У цьому посібнику ми розглянемо український народний декоративний розписи. Ознайомлення з ним допоможе школярам створювати власні декоративні й тематичні композиції.

Народний декоративний розпис увійшов яскравою сторінкою в історію культури українського народу. До нього належать: настінний розпис культових приміщень (церков), жител і надвірних господарських споруд, багатобарвні декоративні малюнки на папері, відомі як мальовки, станковий народний живопис і графіка, оздоблення олійними фарбами дерев'яних виробів (скринь, мисничків, вуликів, віялок, дерев'яного посуду, Іграшок, музичних Інструментів), писанкарство, розпис тканин, малюнки на склі (поширені переважно в західних областях України). Ці види народного розпису виникли в різні часи й пов'язані з різними сторонами народного побуту. В розписі відбилися місцеві особливості, що позначалися на різноманітності орнаментальних мотивів, колориту і композиції.

Про давність народного живопису свідчать згадки в піснях, думах, прислів'ях, художній та етнографічній літературі. Видатний політичний і громадський діяч передреволюційного часу та доби УНР, дослідник української культури Д. Антонович пише: "Мабуть, українське малярство, бодай як засіб декорації, таки існувало ще в часах передхристиянських, та пам'яток його до нас не дійшло, бо мальована кераміка, яку збирають археологи, ще не є малярство, хоч обумовлює в малярів, що ту кераміку розмальовували, певне вміння рисунку"

Академік Д. Айналлов доводить, що в передхристиянську добу в Україні побутовало малярство, але переконливо довести цього ми не можемо; не знаємо, який воно мало вигляд і характер та які були його особливості.

Малярство в Україні, вже пов'язане а християнським культом, було візантійського стилю. Його найдавніші пам'ятки дійшли до нас із X ст. Це малярство, хоч і виросло з малярства античного, але перейшло дуже велику еволюцію.

Український народний живопис зародився в часи формування української народності. У рукописних книгах XV—XVI ст. знаходимо чимало кольорових заставок, ініціалів, кінцівок з мотивами, що трапляються в пізніших українських народних вишивках і в керамічному або різьбленому орнаменті.

Народний декоративний розпис розвивався паралельно з народним станковим живописом. До нас дійшло чимало різноманітних декоративних розписів у дерев'яних церквах XVII—XVIII ст. (наприклад, настінний розпис у церкві Воздвиження в м. Дрогобичі, виконаний олійними фарбами по дереву (1636 р.)), а також народних станкових картин, датованих XVIII ст.

Інструкція до практичного заняття

Тема *Характерні особливості декоративно–прикладного мистецтва України та інших народів. Особливості народних ремесел, художньої промисловості. Національні та місцеві традиції в декоративно - прикладному мистецтві. Копіювання візерунків за мотивами народних промислів*

Мета Навчитись малювати візерунки і орнаменти, передавати ритм, симетрію., гармонічні поєднання кольорів, знаходити різні композиційні рішення при малюванні візерунків

Матеріали і обладнання Зразки робіт, таблиці, схеми, олівець, фарби, папір

Послідовність виконання роботи

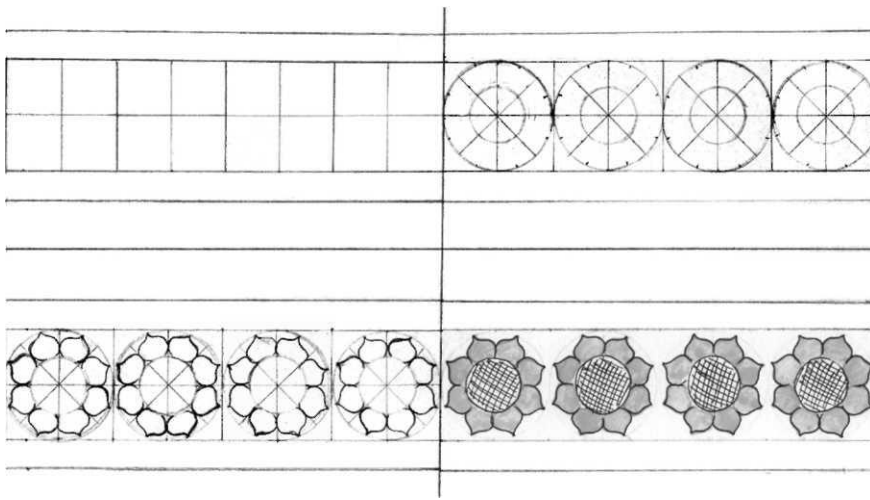
Виконати роботу відповідно до рекомендацій

Копіювання декоративних візерунків за мотивами народних промислів

1. Проаналізувати конкретно вибраний зразок для копіювання (визначити композицію, підпорядкування елементів розпису формі, характер елементів, кольорове рішення)
2. Обвести шаблон посуду чи іграшки олівцем
3. Намітити олівцем композиційне розміщення елементів, допоміжні лінії
4. Підібрати відповідну гаму фарб; затонувати фон; виконати розпис шаблону за зразком, використовуючи характерні прийоми розпису

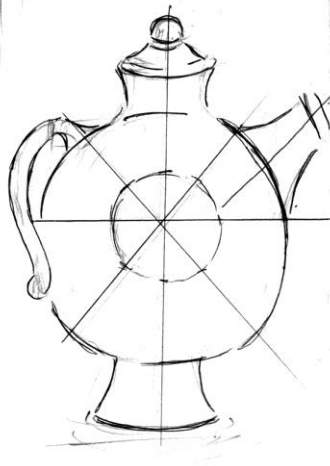
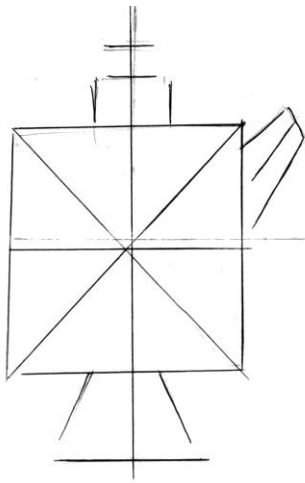
Послідовність малювання візерунка

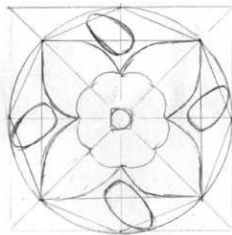
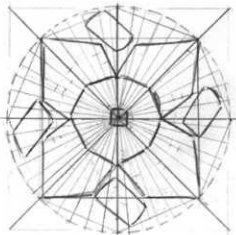
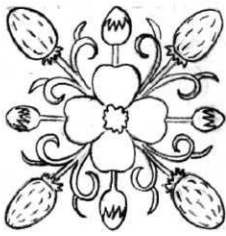
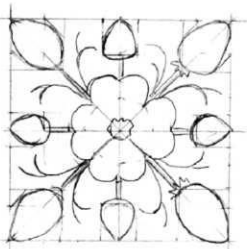
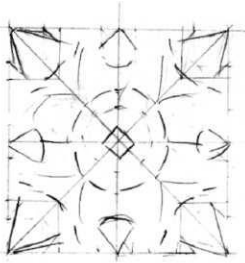
1. Обрати форму для складання візерунка
2. Підібрати та стилізувати елементи рослинного світу
3. Визначити композицію, ритмічність
4. Намітити олівцем композиційне розміщення елементів, допоміжні лінії
5. Підібрати відповідну гаму фарб; затонувати фон; виконати візерунок, використовуючи характерні прийоми

2. Самостійна робота здобувачів освіти
3. Самоаналіз виконаної роботи

Дисципліна спеціалізація

Тема Малювання візерунків. Типи та види візерунків. Правила стилізації реальних форм у декоративні. Особливості komponування візерунків у смужці, колі, квадраті. Послідовність виконання декоративного малюнка. Особливості народних промислів. Створення візерунків за мотивами петриківського розпису (квіти)

Тип заняття Практичне

Мета заняття Познакомити з особливостями декоративних розписів України, основними осередками декоративних розписів; видами візерунків, їх особливостями.; послідовністю виконання декоративного розпису; з особливостями петриківського розпису його, технікою виконання, кольоровим рішенням. Навчитись складати візерунок за мотивами петриківського розпису; передавати характерні особливості розпису; правильно komponувати елементи Розвивати мислення, пам'ять, увагу, спостережливість

Виховувати інтерес до малювання

Роздатковий матеріал

Таблиці, динамічні таблиці з послідовністю виконання роботи, натурний фонд, інструкційні карти

ТЗН

Презентація «Види та жанри образотворчого мистецтва»

Література

Базова

Кириченко М. А., Кириченко І.М. Основи образотворчої грамоти: Навчальний посібник. - 2-ге вид., перероб. і допов. -К.: Вища школа, 2002.-190с.

Котляр в. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 200с.

Красовська О.О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі : Навч. посібник- Львів: «Новий світ – 2000», 2015, - 292с.

Допоміжна

Пасічний А. М. Образотворче мистецтво. Словник – довідник. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 216с.

Структура практичного заняття

1. Підготовча (вступна) частина

- перевірка присутності здобувачів освіти на занятті
- актуалізація опорних знань
- мотивація навчальної діяльності
- познайомити здобувачів освіти з темою, метою та обладнанням до виконання практичної роботи

Тема *Характерні особливості декоративно–прикладного мистецтва України та інших народів. Особливості народних ремесел, художньої промисловості. Національні та місцеві традиції в декоративно - прикладному мистецтві. Копіювання візерунків за мотивами народних промислів*

- інструктаж щодо виконання роботи з техніки безпеки
- ознайомлення з інструкцією до практичної роботи

2. Основна частина

1. Познайомити з особливостями декоративних розписів України, основними осередками декоративних розписів; видами візерунків, їх особливостями.; послідовністю виконання декоративного розпису; з особливостями петриківського розпису його, технікою виконання, кольоровим рішенням
2. Виконати роботу за інструкційною карткою
3. Самостійна робота здобувачів освіти, відпрацювання навичок

3. Заключна частина

- контроль, корекція навичок
- аналіз індивідуальної діяльності здобувачів освіти, оцінка
- відповіді на запитання здобувачів освіти
- завдання для самостійної позааудиторної роботи

Особливості петриківського розпису

Народне декоративно-прикладне мистецтво, як і музика, фольклор, театр, інші види народної творчості, є важливою галуззю художньої культури. Воно розкриває безмежний світ краси і мудрості народу, втілює його талант, розуміння добра і краси. Народне декоративно-прикладне мистецтво тісно пов'язане з життям і побутом людей. Археологічні дослідження підтвердили високий мистецький рівень виробів ужиткового мистецтва, наскельних зображень, орнаментального оздоблення, створених нашими пращурами.

Далеко за межами України славиться її самобутнє декоративне мистецтво з його найбагатшим у світі розписом. Українське народне мистецтво виникло у сиву давнину серед чарівної природи, краса якої наповнювала душу працьовитого народу мрією про щастя, дарувала творчу насагу.

Український декоративний розпис поряд з іншими видами народного мистецтва – це наша гордість, безцінне духовне надбання народу.

Педагогічна наука визнає велике виховне значення народного мистецтва, яке зацікавлює дітей, сприяє розвитку естетичних захоплень і суджень. Вивчення творів народного мистецтва пробуджує у дітей перші яскраві образні уявлення про Батьківщину й мистецтво, сприяє вихованню патріотичних почуттів, заохочує до світу прекрасного, творчості. Народне декоративне мистецтво сприяє формуванню образного мислення, ініціативи та самостійності, образотворчих здібностей.

Процес естетичного пізнання дітьми творів народного мистецтва на уроках декоративного малювання включає як сприйняття творів, так і практичні роботи. Виконання учнями декоративних робіт – результат цілеспрямованої роботи педагога над формуванням в учнів цілого комплексу естетичних пізнань і графічних навичок.

Необхідно приділяти більше уваги особливому значенню декоративного мистецтва у формуванні в учнів творчих умінь у процесі виконання практичних завдань, уміло пов'язуючи бесідою їхню декоративну діяльність із творами народних майстрів. У народних умільців є чому навчитися.

Життя підтверджує, що народне декоративне мистецтво збагачується новими аспектами філософсько-естетичного звучання, його краса потрібна людині, в наш час зростає не лише його художньо – культурна цінність, а й навчально-виховна, що сприяє формуванню в учнів творчих умінь, любові до мистецтва свого народу, до Батьківщини.

Народне декоративно-прикладне мистецтво має велике значення в естетичному й художньому вихованні молодого покоління. Знайомство з народною художньою творчістю дає дітям зрозуміти особливості національної культури, традицій; сприяє розвитку художнього смаку, творчих здібностей; пробуджує в них інтерес повагу до культурної спадщини свого народу.

Головним центром українського декоративного живопису, де склалася своя школа, є село Петриківка на Дніпропетровщині. Малюнки петриківських майстринь і майстрів - це імпровізації, виконані легко й віртуозно, переважно на білому тлі. Художники використовують саморобні пензлі, анілінові, акварельні, темперні або гуашеві фарби, розведені на яєчному жовтку. Петриківський широко відомий не тільки в нашій країні, але й далеко за її межами.

Селище Петрівка розташоване на Дніпропетровщині у пониззі річки Чаплина. Місцина ця була складовою земель Протовчанської Козацької паланки. Виникнення селища пов'язане із становленням Нової Січі. Власники отар і табунів узяли дозвіл на орендування землі для заснування зимівників або хуторів. Хутір козака Петрівка був першою оселею на місці сучасної Петриківки.

Перші писемні відомості про це село знаходимо в документі XVIII століття – це клопотання кошового отамана Петра Калнишевського та військових старшин перед Митрополитом Київським від 20 лютого 1772 року про відкриття тут церкви.

У народі ім'я козака Петрика пов'язують з іменем Петра Калнишевського, на честь якого селище і назване Петриківкою. Відданий народу, він був мудрим, далекозорим політикою, глибоко віруючою людиною. Знаючи, що наближаються важкі часи закріпачення селян, узяв під свою опіку частину приорільського краю. Однак незабаром Катерина II наказала зруйнувати Запорізьку Січ, а П. Калнишевського – за непокору – на 86-му році життя ув'язнили до Соловецького монастиря і тримали там до самої смерті.

Декоративний розпис на Придніпров'ї, як і скрізь на Україні, виник насамперед як мистецтво мальованої хати. Однак на Придніпров'ї йому притаманні особлива неповторність, самобутність. В його основі лежить образне, поетичне осмислення світу рідної природи, краси української землі. Недаремно квітка та калина є основними мотивами декоративного розпису Придніпров'я. В ньому легко пізнаються рожа і півонія, гвоздика й жоржина, айстри й горошок, навіть придорожній будяк – ймовірний прообраз славнозвісної петриківської «цибульки».

З початку ХХ ст. Петриківка стає центром виготовлення «мальовок» – малюнків на тонкому папері, що виконувалися дешевими аніліновими фарбами – «манійками». «Мальовки» починають користуватися великим попитом і досить швидко поширюються далеко за межі села. Ці паперові прикраси – стрічки-фризи, вазони-букети, гілочки з квітами – наклеювали на ґрунт стіни, дотримуючись старої структури оздоблення селянської архітектури. Анілінові барвники, як і рослинні, розводили жовтком, а для малювання продовжували користуватися саморобними пензликами з котячої шерсті.

Поступово утверджувалося індивідуальне мистецтво талановитих майстрів «мальовок», зокрема Тетяни Пати, Надії Білокінь, Ярини Пилипенко, Надії Тимошенко, які все своє творче життя присвятили цьому виду народного мистецтва, зберігаючи і розвиваючи його традиційні риси.

Своєрідний орнамент Петриківки має давні традиції, свою пластичну мову, техніку й свій арсенал художніх образів.

Сучасний петриківський орнамент характеризується, насамперед, як рослинний, переважно квітковий. Він ґрунтується на уважному вивченні реальних форм місцевої флори й створенні на цій основі фантастичних, неіснуючих у природі квітів (наприклад, «цибульки» або «кучерявки»). Широко застосовуються мотиви садових (жоржини, айстри, рози) і лугових (ромени, волошки) квітів та ягід калини, полуниці й винограду. Характерними є також зображення листя, яке називають «папороттю», «пуп'янків» і пірчастого ажурного листя.

Композиціям класичного петриківського розпису властиві рівноважна масштабність мотивів відносно сусідніх елементів і цілого аркуша, чіткий ладовий інтервал (а не поступова, ледь помітна розтяжка) у наростанні розмірів окремих елементів, що нагадує акордові співзвуччя в народній діатонічній музиці.

Основними традиційними композиційними сюжетами петриківського розпису є декоративні панно, які часто нагадують мануфактурні килими ХІХ сторіччя, «вазон», «букет», окрему «гілочку» і «фриз». Характерною рисою традиційної композиції, наприклад, петриківського «букета» є розташування в його центрі трьох великих квіток, із боків яких відгалужуються менші за розміром квіточки й бутони, які завершуються граціозно вигнутими вусиками й стеблинками лугових трав. Кольорове рішення такого букета завжди тримається на основних акцентуючих плямах, яким ритмічно відповідають – перегукуються з ними – маленькі кольорові цятки другорядних елементів композиції.

Важлива роль також належить гармонійному контрасту. Гостре чергується з округлим, пряма лінія – з хвилястою, великі елементи – з дрібними й т. ін., основні фарби спектра зіставляються з додатковими.

Так, головна колірна гама класичного петриківського розпису – червоно-зелена, а побічна – жовто-синя. Засоби виразності дуже лаконічні, проте використовуються вони на повну силу. Характерною рисою петриківського розпису є те, що весь малюнок розпису начебто розгорнутий на площині стіни, аркуша паперу або декоративної тарілки, має поверхнєве зображення. При цьому лінії стебел і гілок не перетинаються між собою, а багато елементів розпису (квіти, листи, ягоди тощо) мають силуетне зображення, що саме по собі підкреслює декоративне зображення розпису. Фігури птахів, звірів, людей мають здебільшого контурне зображення. Тварин малюють у профіль, а квіти – в анфас.

До старшого покоління петриківських майстрів належать Тетяна Пата, Оріся Пилипенко, Надія Білокінь, Полина Глущенко, і дехто з більш молодих Ганна Ісаєва й Надія Тимошенко. Загальною рисою творчості майстринь цього покоління є безпосередність, щирість, загострене відчуття декоративності. Вони будують свої композиції на одночасному контрасті основних і додаткових кольорів, досконало володіють традиційною технікою розпису ячною темперою. Для композиційних схем їхніх творів характерна деяка статичність, урівноваженість всіх елементів, ритмічне повторення кольорів. Проте, їх сюжети не однакові, і несуть у собі риси неповторної індивідуальності.

Одна з найстарших петриківських майстринь декоративного розпису – Тетяна Пата. Її техніка надзвичайно різноманітна. Художниця поєднує широкий соковитий мазок з легкими, переривчастими, видряпує трісочкою тоненькі прожилки в середині листочка, пензлем з котячої шерсті виписує краєчки, лозинкою вибирає пелюстки квітів, пальцем вимальовує прозорі округлі ягоди. Твори Пати позначені надзвичайною життєрадісністю, мажорним сприйняттям кольору, її розписи начебто наскрізь пронизані гарячим сонячним променем.

Дуже своєрідним майстром є Н. Білокінь. Для її творчості характерні традиційні квіткові мотиви: «цибулька», «жоржини», «кучерявки» та ін. Спостерігаючи навколишній рослинний світ, вона створює нові форми, підкреслюючи певні риси зображеної рослини. Поруч із орнаментальними рослинними малюнками відомі жанрові композиції Білокінь. Всі вони відзначаються динамічністю і яскравою колоритністю малюнка.

Спокійна, велична врівноваженість квіtkового малювання Орисі Пилипенко найбільш відповідає естетиці традиційного стінопису. Імовірно, це найдавніша лінія розвитку петриківської мальовки. Статичність чітких, підкреслено симетричних композиційних побудов, монументальна узагальненість форм, контрастне протиставлення масивних, суцільно «залитих» кольором рослинних елементів і білого тла, – все це надає якоїсь геральдичної значимості «гілкам», «гілкам-вазонам», «вінчикам» роботи Пилипенко.

М. Глуценко та Г. Ісаєва – художниці, так би мовити, перехідного типу. Вони не вчилися в школі Пати, але працювали разом з нею. Глуценко виконувала замовлення для ескізів архітектурного оформлення, написала багато декоративних панно, вирізала витинанки з паперу. Працює вона переважно гуашшю, застосовуючи червоний і зелений фони. Ісаєва добре володіє чітким малюнком і малює здебільшого традиційні букети, окремі елементи яких використовує для підлакового розпису на сувенірних виробх.

Наприкінці ХХ сторіччя змінилися функції традиційного петриківського малювання. Воно втратило свою природну «прикладність», тобто зв'язок із селянським побутовим середовищем, і при нових умовах повинне репрезентувати народне мистецтво як сувенір або як авторський твір. Змінився й тип майстра, який зазвичай мав ту або іншу форму фахової освіти, брав участь у виставках, стежив за загальним культурним процесом і почував себе художником декоративного мистецтва. Звідси походить розмаїтість художніх проявів у пошуку власного «Я», характерна для післявоєнної генерації.

Одним з найяскравіших представників прославленої петриківської школи декоративного розпису є Федір Панко – художник талановитий і самобутній. Докладно вивчивши традиційний петриківський розпис, майстер не обмежився лише традиційними елементами, він пильно вивчає в натурі різноманітні рослини й квіти та створює нові орнаментальні мотиви: колоски різних злаків, квіти соняшника, горох, хміль, пухнату голівку кульбаби та ін. Беручи з природи форми реальних птахів – павича, півня або фазана, він іноді поєднує окремі елементи й створює образ казкової жар-птиці. Художник захоплюється скромною й непомітною сірою зозулею й часто малює її на гілочці з ягодами червоної калини – символом дівочої краси.

Про здатність автора образотворчими засобами створювати складні психологічні сюжети говорить серія мальовничих панно, виконаних темперою на картоні, об'єднаних загальною темою «Легенда про петриківську вишню». Цікаво простежити, як вдало здійснює свій задум художник, використовуючи

емоційний вплив кольорів у цій серії. Вони то гармонійно спокійні, тональні в сцені побачення закоханих, то тривожні, контрастні в картині, присвяченій рокам лихоліття. А на останньому, заключному панно серії, на синьому, спокійно-величному тлі неба зображена біло-червона петриківська вишня, що виросла на могилі закоханих. Вона стоїть, начебто древнє дерево життя, начебто символ перемоги над смертю. Таке образне висвітлення теми – безумовно, нове явище в мистецтві петриківців.

Згодом Федір Панко все більше захоплювався творчістю Тараса Шевченка, Олеся Гончара, українськими піснями, легендами, фольклором. Він виконав два портрети Т. Шевченка: на першому зобразив Великого Кобзаря в шапці й кожусі на тлі червоних квітів, а на другому – у вишитій сорочці серед розквітлих соняшників. Панно «Гайдамак» написано в червоній гамі на тлі червоного дерева. У холодній зеленуватій тональності виконане панно «Реве та стогне Дніпр широкий» – своєрідний зразок декоративного жанру. Цікавим за своєю пластичністю й ритмікою є декоративне панно «Журавлі й соняшники». Педагоги й художники, які працюють у цьому жанрі, знаходять нову тематику, нові орнаментальні мотиви, творчо успадковуючи художні традиції минулого. Тепер декоративний розпис використовують в екстер'єрі й інтер'єрі, у порцеляновій, текстильній і поліграфічній промисловості, створюють оригінальні станкові декоративні панно, широко застосовують для прикрашання предметів побуту.

Послідовність виконання декоративного малюнка:

- збір матеріалу, необхідного для виконання декоративного розпису (листя дерев, репродукції, фотографії);
- вивчення об'єктів, форми яких повинні втілитися в декоративні форми (листя, квіти, фрукти та ін.);
- виконання декількох варіантів декоративних елементів;
- виконання ескізу декоративного малюнка невеликого розміру;
- виконання декоративного малюнка олівцем;
- виконання декоративного малюнка фарбами.

У широко відомої Петриківській школі вчитель В. Соколенко, палкий прихильник навчання дітей розпису з самого раннього віку, переконаний у доцільності виконання розпису відразу фарбами, з визначенням кольорів і композиції.

А професор Є. А. Антонович, який чимало працював над дослідженням в галузі декоративного мистецтва, рекомендує послідовне вивчення техніки

петриківського розпису, досягнення вмінь та навичок шляхом багаторазового виконання елементів аж до ґрунтовного їхнього засвоєння.

Ці та інші методи можна використати в педагогічній практиці, але остаточний вибір варто залишити за дітьми, вони самі визначають свій улюблений метод малювання декоративних композицій. Головне, щоб методика враховувала вікові психологічні особливості дітей.

Індивідуальність у мистецтві взагалі явище досить важливе, а в декоративному мистецтві – особливо.

Як відомо, наші прославлені майстри декоративного розпису працювали, застосовуючи власні методи й техніку. Часто вони самі робили пензлі, фарби та інше приладдя. Наприклад, Катерина Білокур починала малювати картину з однієї квітки й поступово заповнювала все полотно, а іноді, якщо цього полотна не вистачало, вона дошивала до нього додаткові шматки.

Зовсім інший метод малювання в Параски Хоми, яка спочатку виконувала дуже точний контурний малюнок олівцем всього розпису, а потім виконувала малюнок фарбами.

Головним у мистецтві, як й у будь-якому іншому ремеслі, є цілеспрямоване багаторазове повторення вправ, які стануть основою творчості. Щоб створити візерунок у техніці петриківського розпису, необхідно оволодіти чотирма типами мазка, традиційно названих “гребінчик“, “зернятко“, “горішок“, “перехідний мазок”.

“Гребінчик” – мазок, що починається з потовщення, яке робиться натиском пензля, і закінчується «тоненьким вусиком», що малюється легким дотиком кінчика пензля. Покладені поряд кілька таких мазків нагадують гребінець. Ним малюють пелюстки, листя і трави різноманітної форми.

“Зернятко” – мазок, який наносять, починаючи з найлегшого дотику і закінчується найсильнішим натиском. Якщо мазки “зернятко” покладені по обидва боки стеблини вістрям назовні, зображення нагадує колосок. Звідси і назва.

“Горішок” – складається з двох гребінчикових мазків, вигнутих півлунками та покладених один проти іншого. Заповнивши пів лунками порожнє місце гребінчиковим або двома-трьома зернятковими мазками, матимемо форму, подібну до лісового горіха, звідси й назва його. Без «горішка» не можна намалювати зав’язі, пуп’янка чи квітки.

“Перехідний мазок” – накладається одним пензлем, але двома фарбами. При цьому сухий пензель умочають в одну фарбу(наприклад, зелену), а потім в

другу (наприклад, жовту). На папері залишається слід від жовтої фарби, який плавно переходить у зелений.

Оволодіваючи технікою виконання традиційних мазків петриківців, учні поступово ускладнюють виконання кожного з чотирьох мазків, вчаться аналізувати форму квітів, листя, плодів, а пізніше і тваринного світу, перетворювати її у декоративні форми і самостійно створювати декоративні композиції. Навчившись малювати окремі елементи, доцільно виконати простий рослинний орнамент. Орнамент – це ритмічне повторення одного або декількох елементів. Розміщатися вони можуть по прямої лінії – тобто в стрічку, по колу тощо. Орнамент малюємо з квітів і листків простої форми. Квіти й листки малюємо «зернятками» і «кривенькими зернятками». Розміщення елементів орнаменту намічаємо олівцем, а потім виконуємо фарбами. Інший варіант малювання орнаменту без олівця. Він дуже цінний тим, що розвиває уяву й творче мислення. Виконуємо орнамент, не користуючись олівцем, відразу фарбами. Виконаємо кілька малюнків, намагаючись, щоб весь орнамент був охайний, чіткий, яскравий. Адже призначення орнаменту – прикрашати предмети, якими ми користуємося.

Вивчаючи петриківський народний розпис, його давні традиції, учні повинні глибше оволодіти і деякими прийомами, які слід використовувати в роботі.

До цих прийомів належить, наприклад, нанесення на папір плям пальцем. Умочивши кінчик пальця у фарбу, доторкаються ним до паперу. На ньому залишається кругленька пляма, трохи світліша в центрі з немов би темнішим контуром довкола. Поклавши в певному порядку подібні плями, можна зобразити гроно винограду, горобини, калини, смородини.

Цікавий прийом – накладання кольорових плям і смужок за допомогою зрізаного навкіс стебла рогами . Покладені ритмічно, у певному порядку кольорові смужки дають можливість зобразити квіти майорів, айстр, грона ожини.

Широко використовують і прийом продряпування по сирій фарбі прожилок на листках і пелюстках квітів загостреним кінцем палички або держальцем пензля.

Уже намальовані листочки або квіти ефектно і швидко прикрасити невеличкими випуклими цяточками, накладеними кінцем держателя пензля, вмоченого в густу фарбу.

Тим, хто звертається до малювання на кольоровому тлі, корисно знати такий старовинний прийом: народні майстри у відповідних місцях поверх тла накладали білилами плями певної форми, а по них малювали квіти, пуп'янки, які потім вражали своєю яскравістю і чистотою кольору

Інструкція до практичного заняття

Тема *Характерні особливості декоративно–прикладного мистецтва України та інших народів. Особливості народних ремесел, художньої промисловості. Національні та місцеві традиції в декоративно - прикладному мистецтві. Копіювання візерунків за мотивами народних промислів*

Мета Навчитись складати візерунок за мотивами петриківського розпису; передавати характерні особливості розпису; правильно компоувати елементи

Матеріали і обладнання Зразки робіт, таблиці, схеми, олівець, фарби, папір

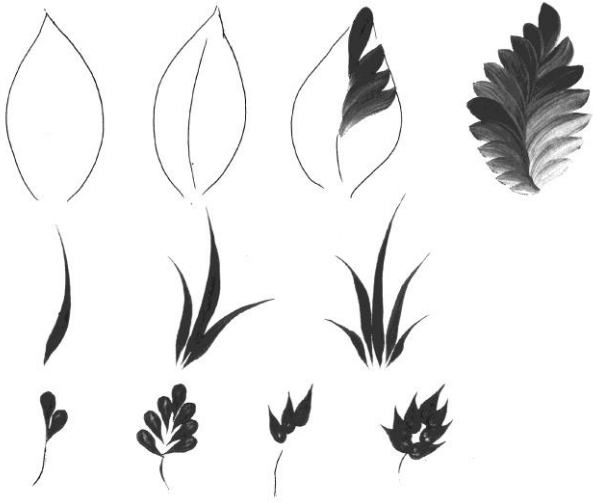
Послідовність виконання роботи

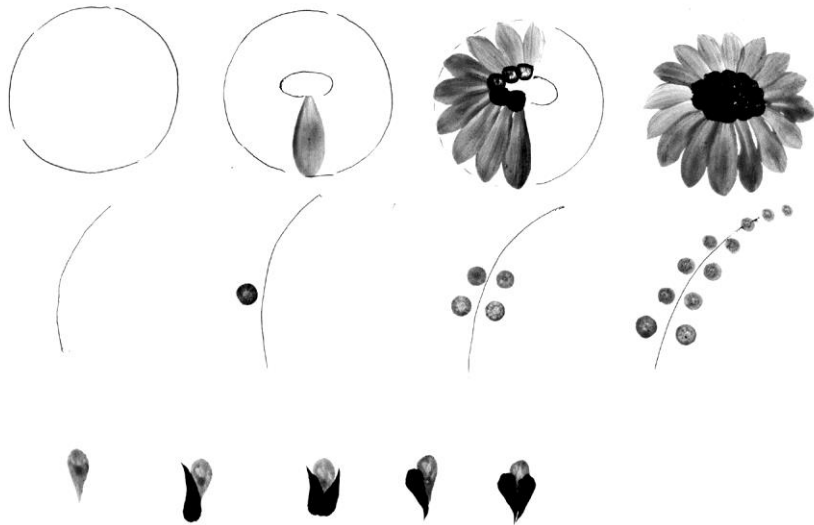
Виконати роботу відповідно до рекомендацій

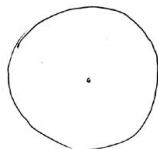
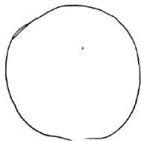
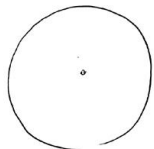
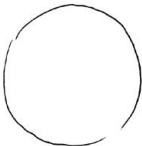
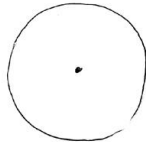
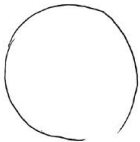
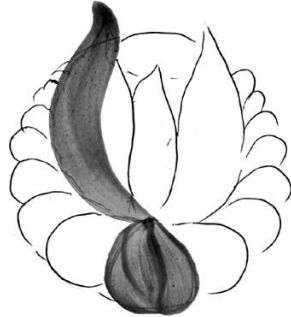
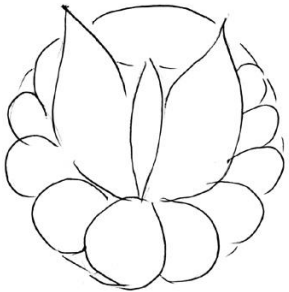
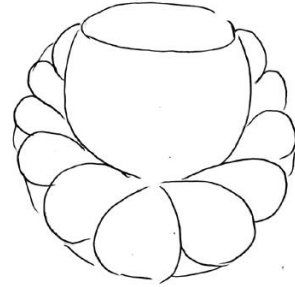
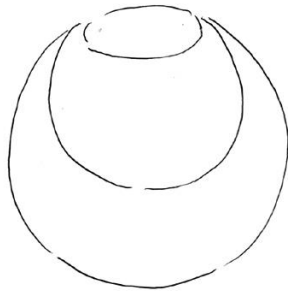
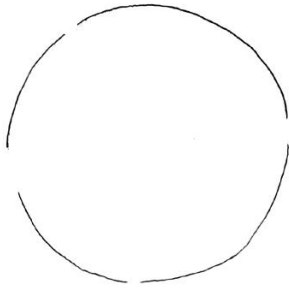
Створення візерунків за мотивами петриківського розпису

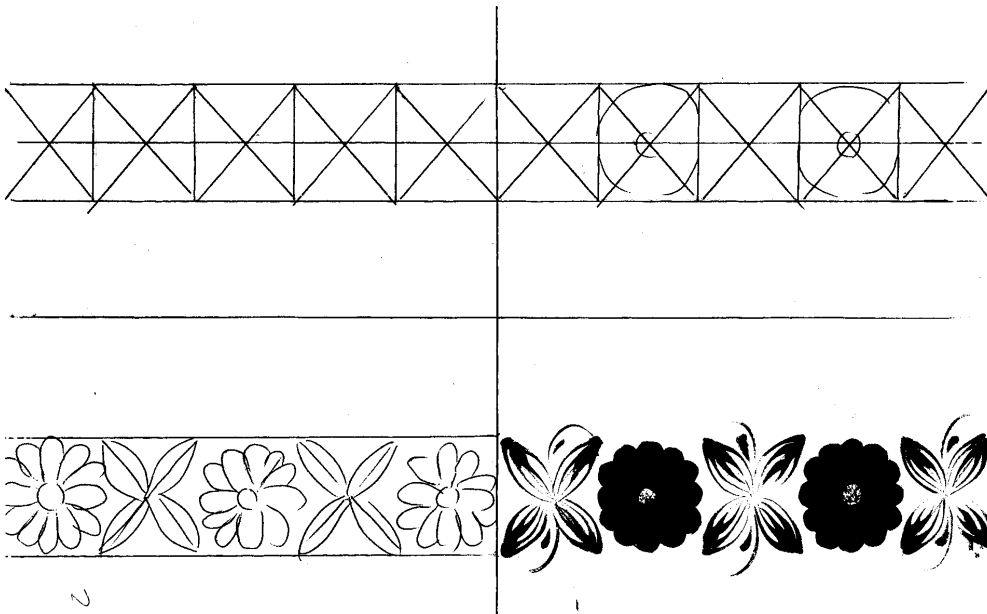
1. Проаналізувати вибраний зразок для копіювання за композицією, підпорядкуванням елементів розпису, характером елементів, кольоровим рішенням
 2. Намітити олівцем композиційне розміщення елементів, допоміжні лінії
 3. Підібрати відповідну гаму фарб; виконати розпис за зразком, використовуючи характерні прийоми розпису
2. Самостійна робота здобувачів освіти
 3. Самоаналіз виконаної роботи

2

1

Дисципліна спеціалізація

Кількість годин на самостійну роботу 10 годин

Розділ (тема, питання) для самостійної роботи Створення візерунків за мотивами петриківського розпису (птахи).

МЕТА

Знати: особливості декоративних розписів України, основні осередки декоративних розписів; види візерунків, їх особливості; послідовність виконання декоративного розпису; особливості петриківського розпису, техніку виконання, кольорове рішення.

Вміти складати візерунок за мотивами петриківського розпису з зображенням птахів; передавати характерні особливості розпису; правильно компоувати елементи

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова Кириченко М. А., Кириченко І. М. Основи образотворчої грамоти: Навчальний посібник. - 2-ге вид., перероб. і допов. - К.: Вища школа, 2002.- 190 с.

Котляр в. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 200 с.

Пасічний А. М. Образотворче мистецтво. Словник – довідник. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 216 с.

Красовська О.О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі : Навч. посібник- Львів: «Новий світ – 2000», 2015, - 292с.

Допоміжна: Сергеев А. Учебный натюрморт. – К.,2004.

КОНТРОЛЬ перевірка та оцінювання творчої роботи на занятті відповідно до встановленого рейтингу (10 балів) _____

САМОСТІЙНА РОБОТА № 3

Тема Створення візерунків за мотивами петриківського розпису (птахи).

Форма виконання творча робота

Знати особливості декоративних розписів України, основні осередки декоративних розписів; види візерунків, їх особливості; послідовність виконання декоративного розпису; особливості петриківського розпису, техніку виконання, кольорове рішення.

Вміти: складати візерунок за мотивами петриківського розпису з зображенням птахів; передавати характерні особливості розпису; правильно компоувати елементи

Матеріали і обладнання фарби, динамічні таблиці

Література

1. Кириченко М. А., Кириченко І. М. Основи образотворчої грамати: Навчальний посібник. - 2-ге вид., перероб. і допов. - К.: Вища школа, 2002.-190 с.
2. Котляр в. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 200 с.
3. Пасічний А. М. Образотворче мистецтво. Словник – довідник. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 216 с.
4. Красовська О.О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі : Навч. посібник- Львів: «Новий світ – 2000», 2015, - 292с.

Послідовність виконання самостійної роботи

1. Повторити тему «Декоративно-прикладне мистецтво України»

2. Виконати роботу в такій послідовності

2.1 Створення візерунків за мотивами петриківського розпису

1. Проаналізувати вибраний зразок для копіювання за композицією, підпорядкуванням елементів розпису, характером елементів, кольоровим рішенням

2. Намітити олівцем композиційне розміщення елементів, допоміжні лінії

3. Підібрати відповідну гаму фарб; виконати розпис за зразком, використовуючи характерні прийоми розпису.

Дисципліна спеціалізація

Тема Витинанка як вид декоративно – прикладного мистецтва

Тип заняття Практичне

Мета заняття Познайомити з витинанкою, її видами, прийомами вирізування, особливостями створення витинанок в початкових класах. Навчити складати композицію в техніці витинанки, правильно компонувати, підбрати колір елементів

Розвивати уяву, фантазію, окомір

Виховувати інтерес до малювання

Роздатковий матеріал

Таблиці, динамічні таблиці з послідовністю виконання роботи, натурний фонд, інструкційні карти

ТЗН

Презентація «Види та жанри образотворчого мистецтва»

Література

Базова

Кириченко М. А., Кириченко І.М. Основи образотворчої грамоти: Навчальний посібник. - 2-ге вид., перероб. і допов. -К.: Вища школа, 2002.-190с.

Котляр в. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 200с.

Красовська О.О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі : Навч. посібник- Львів: «Новий світ – 2000», 2015, - 292с.

Допоміжна

Пасічний А. М. Образотворче мистецтво. Словник – довідник. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 216с.

Структура практичного заняття

1. Підготовча (вступна) частина

- перевірка присутності здобувачів освіти на занятті
- актуалізація опорних знань
- мотивація навчальної діяльності
- познайомити здобувачів освіти з темою, метою та обладнанням до виконання практичної роботи

Тема *Витинанка як вид декоративно – прикладного мистецтва*

- інструктаж щодо виконання роботи з техніки безпеки
- ознайомлення з інструкцією до практичної роботи

2. Основна частина

1. Познайомити з витинанкою, її видами, прийомами вирізування, особливостями створення витинанок в початкових класах
2. Виконати роботу за інструкційною карткою
3. Самостійна робота здобувачів освіти, відпрацювання навичок

3. Заключна частина

- контроль, корекція навичок
- аналіз індивідуальної діяльності здобувачів освіти, оцінка
- відповіді на запитання здобувачів освіти
- завдання для самостійної позааудиторної роботи

Витинанка як вид декоративно-прикладного мистецтва. Поняття витинанки, її особливості.

Ажурні візерунки зі шкіри і тканини, як прикраси одягу, побутували в минулому на всій території України. Найбільше вони були поширені у гуцулів і лемків. На плечах і передніх полах гуцульських кожухів та кептарів з сап'янових витинанок укладали візерунки різних форм. Витятими апплікаціями із сап'яну і тканини прикрашали святковий одяг у центральних та східних областях України. Шкіряні витинанки були попередниками паперових кольорових ажурних прикрас.

Ажурні витинанки відомі ще з V ст. до н.е. Це були вироби зі шкіри та хутра. Перші паперові прикраси, які можна вважати аналогами традиційних витинанок в Україні, виникли в Китаї і пов'язані з винаходом там паперу. Перші письмові згадки відносяться до VII - XII ст.

У XIII ст. паперові прикраси з'явилися у Персії, а у XV ст. через Туреччину потрапили у Європу, спочатку у Венецію, потім в Угорщину та інші країни. Наприкінці XVI ст. у Німеччині витинанки використовували для оздоблення книг. У XVIII - XIX ст. вони поширились у Франції, Португалії, Данії, Голландії, Швеції, Швейцарії, Польщі, Литві, Росії, Україні та ін. У країнах Західної Європи витинанки були здебільшого сюжетно-розповідними і уподібнювалися до графіки: складні багатофігурні, дзеркально-симетричні композиції завжди вміщувалися на одному аркуші паперу.

Ажурні паперові прикраси слов'янських народів мали декоративне спрямування і здебільшого були орієнтовані на традиційні народні мотиви орнаменту.

В середині XIX ст. в українських селах народними паперовими прикрасами селяни оздоблювали хати. Великим поштовхом до розвитку витинанок був перехід від хат-куранок до чистих хат із світлицями.

Виготовляли витинанки перед Новим роком або навесні, коли за звичаєм білили стіни й поновлювали внутрішнє оздоблення хат.

Витинанки приурочувались до основних подій у житті селянина, і кожній відповідала певна традиційна композиція. До жнив вирізали й клеїли «врожайну», на заручини — «заквітчану», яку потім змінювали на «весільну». І тепер перед Новим роком у школах, дитсадках, вітринах магазинів можна побачити новорічні витинанки. Мов білі сніжинки, вкривають вони своїм мереживом вікна, створюючи враження зимової заметілі. У наш час витинанки

як вид народного мистецтва поширені на Поділлі, Прикарпатті, Наддніпрянщині.

Першими хатніми оздобами були квітні трави, які розвішувалися на стінах світлиці. Якщо у світлиці були ікони, то в літній час їх квітчали пахучими травами і різнобарвними квітами. Пізніше перед іконами з'явилися паперові прикраси.

Напередодні весни дівчата та жінки наклеювали на вікна своїх осель чіткі паперові візерунки, які виготовлялися ще взимку. Це були переважно одноколірні зображення з народних легенд — дракони, квіти, виноград, метелики, риби та ін. їх витинали ножицями і ножиками. Завдяки високим художнім якостям, простоті виконання, доступності матеріалів вони дуже скоро стали відомі сусіднім народам.

У розвитку паперових прикрас значну роль відіграли і настінні розписи. На Поділлі паперові витинанки співіснували з малюнками та інколи доповнювали їх. З часом паперові прикраси повністю витіснили розписи і цілком декорували інтер'єр. Витинанки виготовляли навесні, перед святами Воскресіння, та зимою — перед Різдвом. Витинанки «жили» в основному півроку, рідше рік.

У 20-х роках нашого століття ажурні візерунки виготовляли не тільки в початкових і середніх школах, а й у різноманітних творчих гуртках. Під впливом міської культури виник особливий вид витинанок — своєрідне наслідування технік виготовлення декоративних тканин з мереживом, вишивкою тощо.

Ще один різновид паперових прикрас — так звані силуети. Жив собі колись у Франції міністр Е. де Силует. Художник намалював на нього карикатуру у вигляді тіньового профілю, і з того часу всі контурні зображення без деталей усередині контуру стали називати «силуетом». Розвинулись вони в XVIII ст. у Франції і швидко поширились по всій Європі. Ці витинанки виготовлялися з тонкого чорного глянцевого паперу. Мистецтвом чорного силуету займалися також відомі художники — Альберт Дюрер, Пітер-Пауль Рубенс, Матіс, Федір Толстой та ін. Силуетні портрети, прості для виконання і недорогі, можна було побачити і в пишних палацах, і в будинках простих людей. Вони знаходилися на стінах кімнат та салонів, в альбомах знатних жінок, їх дарували і дбайливо зберігали. Окремі твори чорного силуету відображали побутові сцени з життя людей, історичні та батальні епізоди війни 1812 р. Ці композиції характеризуються чіткою лінією, вишуканим контуром,

лаконізмом та творчою фантазією. Мистецтво силуетів було поширеним і в Україні. Силуетними витинанками захоплювалися М. Гоголь, Г. Нарбут, І. Рєпін та ін.

Художньо-образна система цих витинанок ґрунтувалася на графічних засобах: чіткість і ясність контурів, виразність ліній та пропорційних відношень.

Мистецтво силуету тільки на перший погляд може здатися простим і одноманітним. Насправді воно приховує великі творчі можливості, у цій простоті — лаконізм і виразність.

Силуети нагадували і, так звані, тіньові фігури. Їх витинали за контуром, не вдаючись до деталей. Це могли бути поодинокі фігури людей, звірів, птахів тощо.

Найдавніші українські витинанки, що дійшли до нашого часу походять з Прикарпаття і Західного Поділля. Важко було знайти сільське житло Поділля, Прикарпаття, Придністров'я без настінних розписів або паперових витинанок.

На Придністров'ї це була ажурна паперова стрічка (лиштва), яку розміщували на поличках, над вікнами хат та ін. На Поділлі та Прикарпатті аналогічні паперові прикраси називали «фіранками». Пізніше виникають так звані паперові рушники, рамочки, серветки тощо.

За останній час художники створили новий жанр витинанки — сувеніри у формі листівок, буклетів, екслібрисів, сюжетних композицій.

Екслібрис — це книжковий знак, малий художній графічний твір у вигляді етикетки (наклейки), який вказує на власника книги.

Витинанки — орнаментальні й фігурні прикраси, ажурно витяті ножицями, вирізані ножом з білого або кольорового паперу. Від назви техніки виготовлення (витинати) походить і термін. Нескладні прийоми витинання і недорогий матеріал дали чудові зразки прорізного паперового декору, в якому втілені вічні символи природи, колективний досвід пізнання світу, великі можливості розвитку фантазії, інтелектуального та естетичного розвитку дітей, як у сучасній школі, вищих педагогічних закладах, так і в позакласній та самостійній творчій праці.

Матеріали: Найпоширенішим матеріалом для витинання є тонкий однотонний глянцева папір, що має блискучу поверхню, яскраві насичені кольори, добре складається і легко піддається витинанню та вирізуванню.

Для витинанок можна використовувати друкарський і канцелярський папір— гладкий і щільний, як білий, так і м'яких тонів. Великі витинанки вирізаються з білого рисувального, друкарського, тонкого, пергаментного,

обгорткового паперу. В окремих випадках можна використовувати фольгу та папір з особливою фактурою (велюровий, тиснутий, крейдовий тощо). Для наклеювання паперових витинанок на стіну можна використовувати звичайне молоко (легко знімається за необхідності). Паперові візерунки на папір, картон чи інші поверхні прилаштовують за допомогою клею.

Інструменти: У художньому витинанні використовуються ножиці, гострі ножі та штемпельки. Народні майстри надають перевагу прямим великим ножицям (18-24 см) з гострими кінцями. Великі ножиці з великим плечем розвороту потребують значно менших зусиль, ніж маленькі. Поряд з ножицями використовують ніж (може бути звичайний шевський ніж), кінці якого заточують під гострим кутом. Штемпельки нагадують порожнисті металеві пробійники. З одного боку вони мають голівку, по якій б'ють молотком, з другого — різальний край у формі кружальця, листочка, ромба та ін.

Техніка: При виготовленні майже всіх видів паперових витинанок чільне місце належить ножицям. Техніка витинання ножицями дає майстрам широкий діапазон виражальних можливостей, при цьому досягається плавність ліній, виразність силуетів, велика ажурність. Кінчиками ножиць витинають по краях, а широким розворотом боків роблять великі надрізи, відповідно повертаючи і прокручуючи в руках складений аркуш паперу. Техніка вирізання ножем сягає давніх часів. Ніж був єдиним інструментом для виконання витинанок зі шкіри. І сьогодні він успішно конкурує з ножицями, якими витинають лише ажурні візерунки з паперу. Але зростання розмірів витинанок, збільшення орнаментальних повторів призводить до погіршення їх якості, до ускладнення техніки витинання ножицями. Іноді її заміняє техніка вирізування ножем. Тонкий папір величиною навіть до 1 м² складають в кільканадцять разів і, враховуючи місця з'єднань, вирізують по контурах гострим ножем зображення або тло. Вибивання ажурних прорізів у формі кружалець, листочків, ромбиків та інших здійснюється різноманітними штемпельками. Ця техніка ніколи не формувала самостійний декор, а завжди поєднувалася з розписом та витинанням. До названих технік слід додати найпростішу і, мабуть, найдавнішу — відщипування. Від аркуша паперу, складеного вдвоє відривають, відщипують пальцями маленькі шматочки паперу, формуючи в такий спосіб певне зображення. Папір використовується не міцний, а такий, що нагадує промокальний. Таким чином, у художньому витинанні розрізняють витинанки витяті ножицями, вирізані ножем, штемпелькові, відщипувані та комбіновані з розписом, аплікацією тощо.

Технологія витинанок. За технологічними та художніми особливостями витинанки поділяються на ажурні (зображення міститься у прорізах) і силуети (зображення виступає силуетом), одинарні (виготовлення з одного аркуша) та складні (аплікаційні з кількох аркушів паперу, і тому завжди багатоколірні). Залежно від прийомів виготовлення накладними (накладні одна на одну «гіркою») та складеними — це великомасштабні твори, зображення яких утворені з окремих елементів, складених поряд один з одним, утворюючи єдине ціле.

Настінні прикраси — найбільший рід витинанок, якими прикрашали народне житло наприкінці ХІХ — початку ХХ ст.

Витинанки бувають таких груп: фігурки, розети, дерева, стрічки, шпалери, фіранки.

Фігурки—силуетні витинанки, де зображені пташки, вершники, ляльки та ін.

Розети — ажурні витинанки, що складаються з розет, зірок, ромбів, квадратів (усі одинарні) та накладних «Сонечок». «Сонечка» утворюються із 4-8 різноколірних кружалець ще меншого діаметра наліплених одне на одного. «Сонечко» і формою і пелюстковою будовою нагадують саморобні квіти. Усі типи витинанок розетової групи можуть мати різний порядок центральної осьової симетрії: четвертий, восьмий або і шістнадцятий.

Дерева — група витинанок, що охоплює кілька композиційних типів настінних прикрас дзеркальної симетрії: дерево, дерево з пташками, гілка, букет, вазон, квітка.

До групи **стрічок** належать витинанки у вигляді стрічки з однобічною та двобічною композицією орнаменту.

Шпалери — витинанки, які складаються з таких типів композиційної структури: центральна, рядова, сітчаста, вільне заповнення.

Фіранки — паперові прикраси, виникли як ускладнений варіант одинарних стрічкових витинанок. При виготовленні фіранок майстри використовували комбіновані техніки.

Орнаменти цього типу витинанок найчастіше подавалися сітчастим рапортом, тобто елементи візерунків вписували в прямокутну або діагональну сітку.

Фіранки поділяють на стрічкові (однобічні, двобічні), великі прямокутні (сітчасті і комбіновані) портъери з аплікаціями та мальованими візерунками та ін. Сюди ж відносяться і серветки. За формою розрізняють розетові, квадратні, трикутні та інших форм.

Іграшки — витинанки з яскраво вираженими декоративним і тематичним характером. Ці витинанки були ілюстраціями до казок та оповідань.

Виставочні витинанки—це тематичні твори, пристосовані для експонування на виставках, а також використовуються для поліграфічної продукції.

Яскравими зразками виставочних є заставки до книг, витинанки-плакати, екслібриси, листівки та інші.

Витинанки розвивалися у тісному зв'язку з іншими видами народного мистецтва. Не випадково в орнаменті витинанок є аналогії з мотивами писанок, розпису, килимів. Мотиви витинанок являють собою складний синтез символів, образів і понять далекого минулого в узагальнених, спрощених формах.

Умовно їх можна поділити на декілька груп: геометричні, рослинні, зооморфні (тваринні) та антропоморфні (зображення людей).

Розміри витинанок залежали насамперед від призначення і місця, яке вони займали у декорі хати. Так, маленькі прикраси (4-5 см) наклеювали на рами образів, більші «зірочки», «ромбики» (6-7 см) — вздовж сволака (балки на стелі), а великі (до 40 см) розміщували фіранкові витинанки, що пристосовувались до розмірів вікон, дверей, полицок.

І нині народні майстри займаються витинанням. Цей вид діяльності можуть опанувати навіть діти. Витинання допоможе розвинути фантазію, почуття ритму, краси, симетрії.

Звичайно, не обов'язково точно повторювати подані у навчально-методичному посібнику зразки витинанок. Мета даного посібника—показати, що з паперу, за допомогою ножиць або ножика, можна створити чудові художні композиції — неповторні та самобутні.

Витинанка на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах.

Декоративна композиція у смужці

Першими завданнями, які допоможуть навчити робити витинанки, має бути виготовлення орнаментальних смужок. Для цього беруть аркуш тонкого паперу завдовжки 28x30 см, згинають його навпіл так, щоб вийшло три або чотири смужки, і розрізають. Потім смужку згинають навпіл ще раз, вирівнявши краї. Потім знову двічі згинають так само, як і попередні. Таким чином, смужку ділять на 8 частин. На 1/8 частині наносять простий малюнок і вирізають ножицями по контуру. Витинанку розгинають. Щоб вирівняти готовий виріб, його кладуть в альбом. Якщо є потреба відразу наклеїти витинанку на фон, тоді випрасовують електропраскою через папір.

Орнаментальна смужка може складатись з трикутників, ромбів, тобто в основу малюнка будуть покладені прямі лінії.

Декоративна композиція у квадраті

Орнаментальний мотив витинанки у квадраті виконують на $1/4$, а найчастіше — на $1/8$ частини квадрата. Щоб з прямокутного аркуша паперу вийшов квадрат, нижній кут загинають до верхньої сторони. Далі згинають отриманий трикутник ще раз і відрізають зайвий прямокутник. Це буде $1/4$ квадрата. Якщо трикутник зігнути ще раз, рівняючи гострі кути і краї, одержимо $1/8$ квадрата. На цій частині олівцем виконують орнаментальний мотив.

Декоративні композиції у крузі

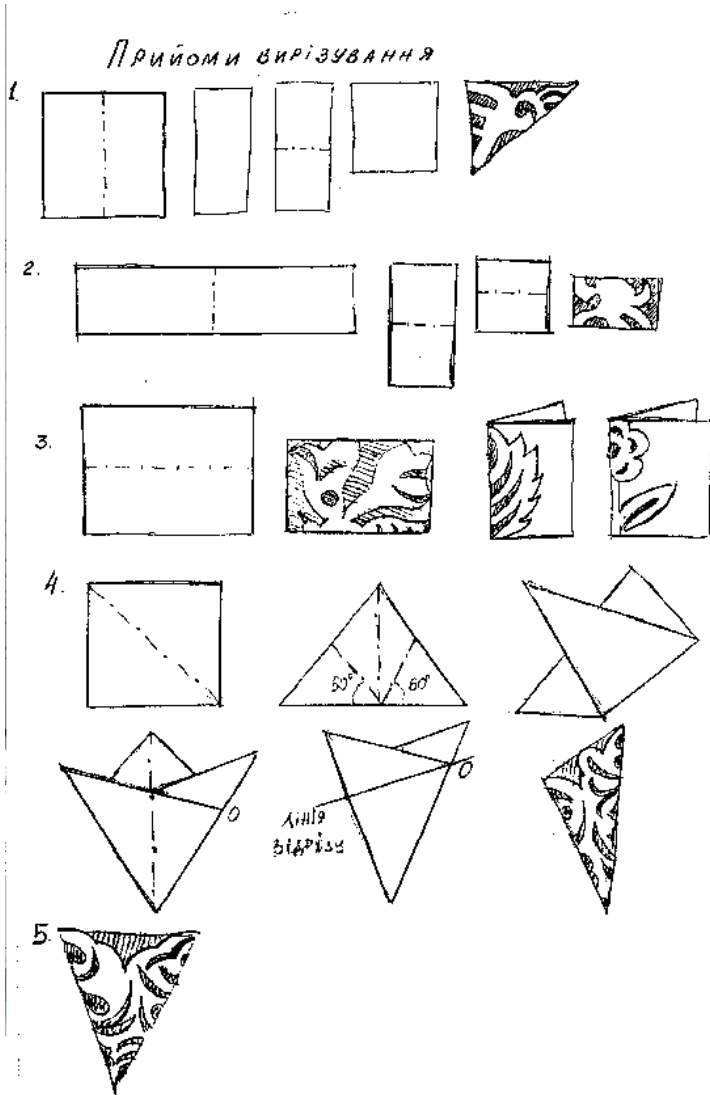
Так само, як згинають квадрат, згинають і аркуш для композиції у крузі. Здебільшого малюнок витинанки виконують на $1/8$ або $1/16$ частині круга. Щоб отримати круг радіусом коротшої сторони заготовки, з вершини кута проводять відповідну дугу. Це і буде круг. Заготовку, де багато згинів, важко розрізати ножицями чи ножом. Краще повторити дзеркальний малюнок на іншій половині й прорізати менше згинів паперу

Сюжетно-декоративні композиції

Переважно їх будують відносно вертикальної осі симетрії. Прямокутник паперу згинають навпіл по довжині чи ширині. Сюжет малюнка виконують на одній з половинок, намітивши лінії листочків, квітів, птахів чи тварин. Сюжетно-декоративні витинанки мають значно ширші виражальні можливості. Це можуть бути окремі декоративні композиції з тваринними й рослинними мотивами, сюжети казок, байок, чи просто стилізована рослина, яка символізує життя на землі. Серед рослинних мотивів поряд з «деревом життя» часто зустрічаються «квіти» і «вазон». У композиціях «вазонів» верхівку вінчає квітка, а від вертикального стебла відходять пагони зі стилізованими листочками, квітами і плодами або з казковими птахами. Також може бути присутнє і зображення людини.

Витинанка як вид мистецтва плідно розвивається, її традиції успішно використовуються в поліграфічній продукції, театральній декоративній мистецтві, в оформленні сучасних інтер'єрів. Краса витинанок, яка виявляється в ритмі, симетрії, надзвичайній вишуканості ажурного паперового мережива, впливає на почуття людей. Краса народної витинанки не вмирає. Вона знаходить своє оригінальне застосування в сучасних матеріалах

Прийоми вирізування

Композиція у витинанці

Сьогодні витинанки успішно використовуються в поліграфічній продукції, театральньо-декораційному мистецтві, в оформленні сучасних інтер'єрів.

Сучасні майстри витинанок створюють оригінальні картинки, їх можна вставити в рамку під скло і прикрашати сучасний інтер'єр.

За технологічними та художніми особливостями витинанки поділяються на:

- ажурні (видаляється зображення й залишається фон);
- силуетні (видаляється фон і залишається зображення).

Витинанки поділяються на типологічні групи: розетки, дерева, стрічки, фіранки, фігури.

Розетки: сніжинки, сонечка, квіти, серветки. Вони мають променеву симетрію.

Дерева - витинанки із дзеркальною симетрією, що символізують флору: дерева, квіти на стовбурці, вазони, букети тощо.

Стрічки - це витинанки, в яких зображено будь-що, але ці зображення повторюються одне за одним за допомогою паралельної симетрії (гармошка). Це той самий хоровод.

Фіранки - найбільші за розміром витинанки, які витинаються з одного аркуша паперу. Вони можуть бути як симетричні, так і ажурні, як з паралельною симетрією, так і з променевою і тому подібне.

Фігури. До них належать симетричні і несиметричні зображення тварин, птахів, риб, людей.

У загальних рисах витинанки можна поділити на такі види техніки виготовлення: одинарні, складні, комбіновані.

Одинарні витинанки виготовляються з одного аркуша паперу. Вони одноколірні. Аркуш паперу складається вдвоє і більше. До одинарних належать також несиметричні витинанки.

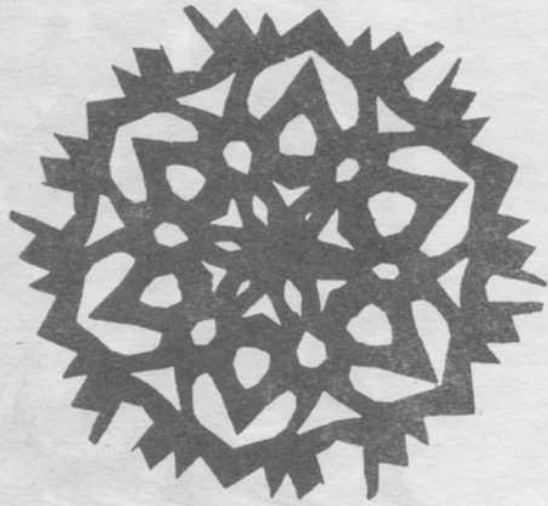
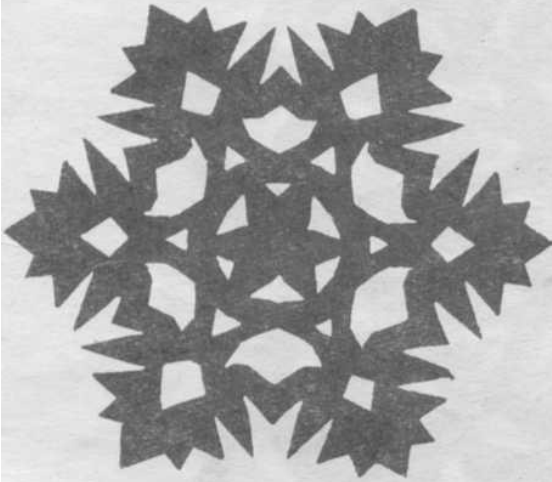
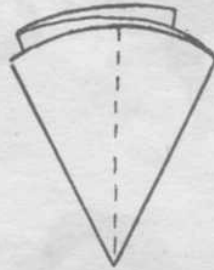
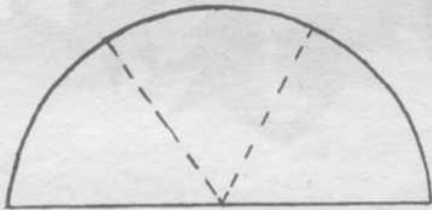
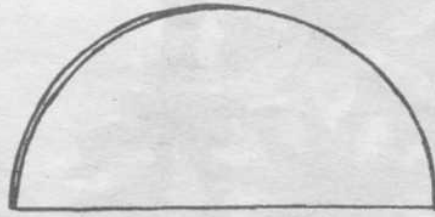
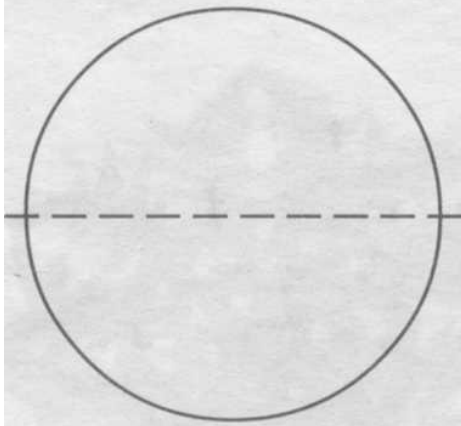
Складні витинанки. Компонуються із двох чи більше окремо виготовлених елементів. Вони різнокольорові, але можуть бути і однотонними.

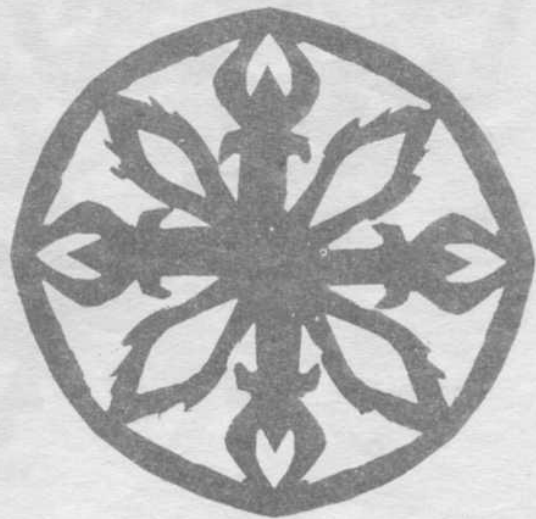
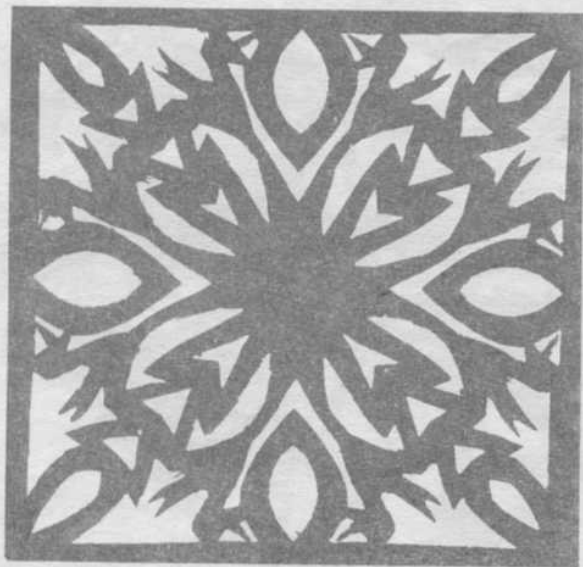
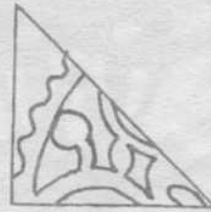
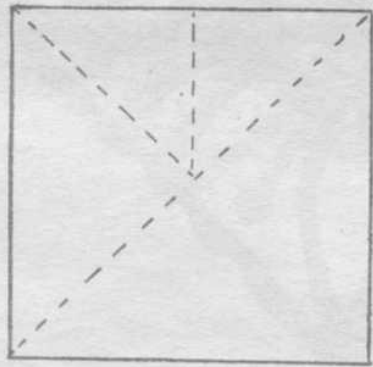
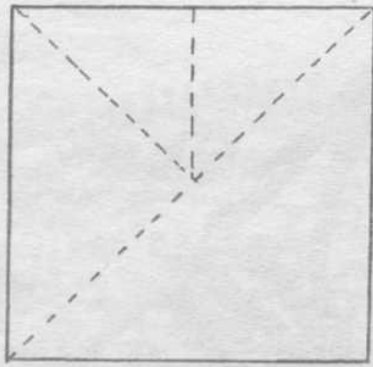
Комбіновані - це одинарні і складені, доповнені різними підмальовками фарбою.

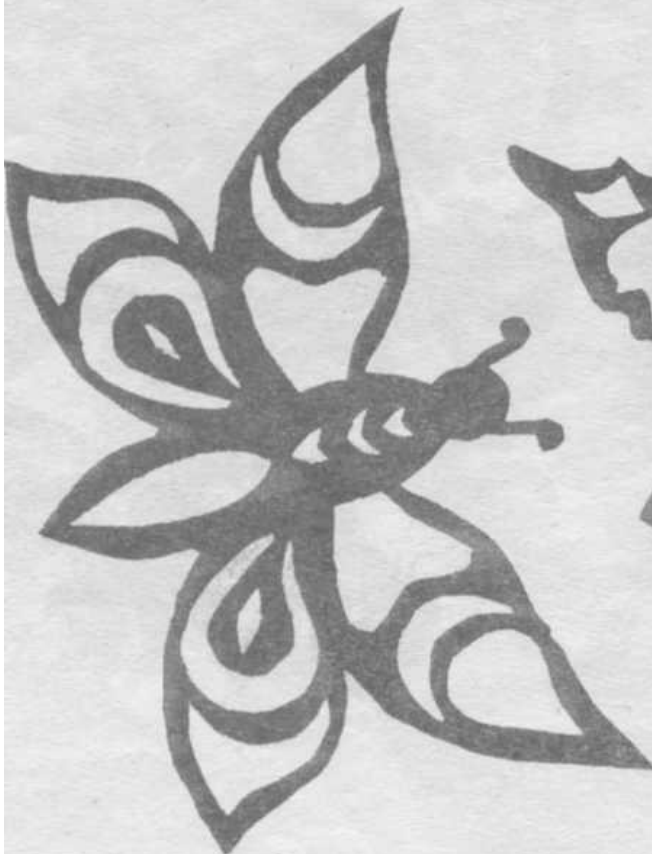
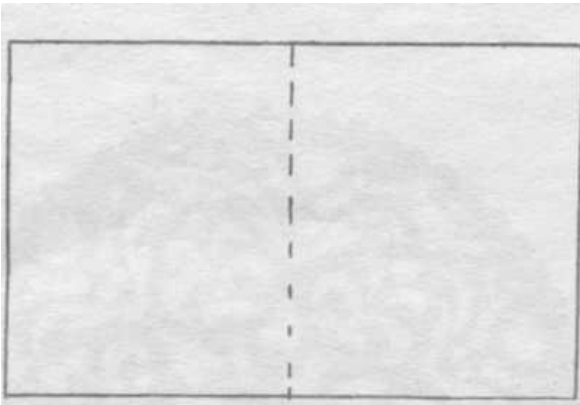
Вириванки. Вони створюються методом відщипування пальцями паперу.

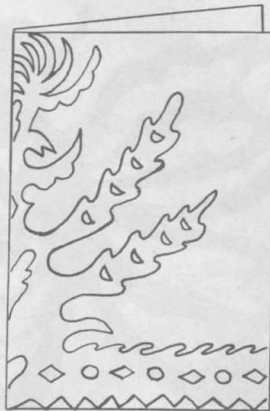
Матеріали та інструменти для витинанок

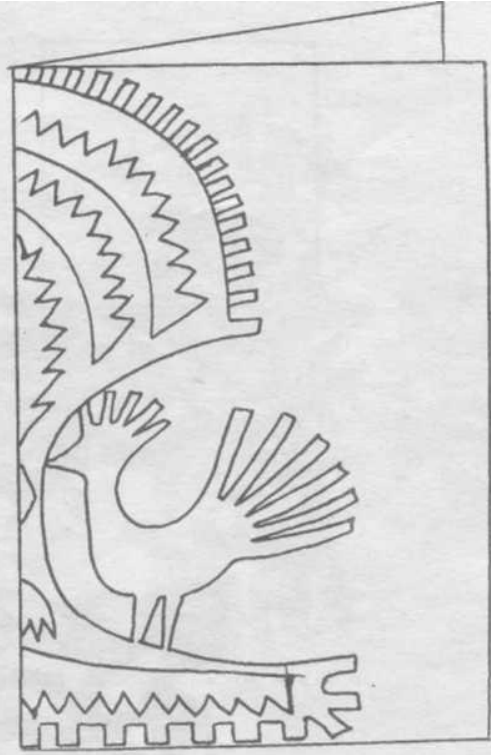
Порівняно з іншими видами народної творчості, мистецтво витинання є найменш вибагливе до матеріалів та інструментів. Для витинанок найважливіше папір, ножиці, клей. Як правило, ці речі у побуті є завжди. Вириванки можна виготовити без ножиць. Ще можна використовувати ножиці-зигзаг на ніж із гострим кінцем

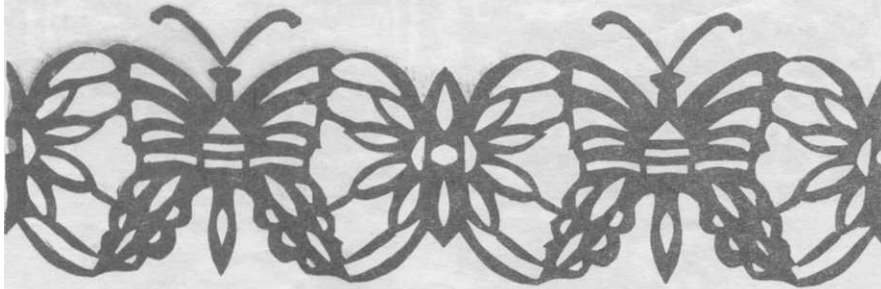
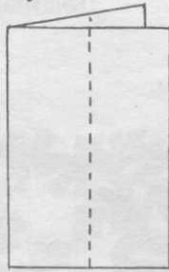
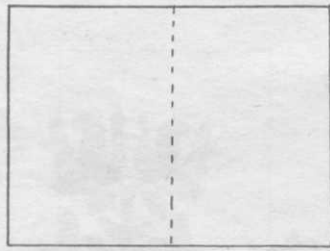

Інструкція до практичного заняття

Тема *Витинанка як вид декоративно – прикладного мистецтва*

Мета Навчитись складати композицію в техніці витинанки, правильно компонувати, підбирати колір елементів

Матеріали і обладнання Зразки робіт, таблиці, схеми, кольоровий папір, ножиці, клей

Послідовність виконання роботи

Виконати роботу відповідно до рекомендацій

Виконання витинанки

1. Познайомитись з прийомами вирізування витинанок
2. Намалювати ескіз композиції; підібрати кольорову гаму; визначити розміри елементів
3. Вирізати елементи
4. Визначити місце елементів композиції на форматі і послідовно наклеїти елементи, створюючи композицію (спочатку наклеюємо стебло в центрі, що і буде центром композиції)
5. Послідовно наклеїти елементи, спочатку більші за розміром, потім - дрібні, дотримуючись симетрії

Необхідно дотримуватись:

- послідовності виконання роботи;
- правил техніки безпеки;
- робота повинна бути творчою, естетично оформленою

Роботу над витинанкою слід виконувати в такій послідовності

1. Вибрати кольоровий папір та картон. Звернути увагу на характер колірних поєднань паперу та картону
2. Визначити форму горщика, квітів у вазоні, їх кількість. Чудово сприймається витинанка, якщо на ній зображені квіти різного розміру
3. Скласти по горизонталі чи по вертикалі аркуш паперу навпіл, повернувши кольоровим боком до середини
4. Олівцем від тієї частини аркуша паперу, де ми його зігнули, нанести лінією половину горщика та вазона. Щоб уникнути помилок, бажано вести лінію, не розриваючи її, і завершити рисунок там, де зігнутий ваш аркуш паперу. Зображення буде повним, незважаючи на те що ми зобразили тільки половину композиції. Якщо ви виконаєте композицію олівцем (повністю або половину зображення), але почнете рисунок із того боку, де його краї роз'єднуються, ви

отримаєте декілька половинок композиції або декілька однакових композицій, але менших за розмірами, які не будуть з'єднані між собою

5. Ножицями по контуру рисунка вирізати композицію

6. Обережно розгорнути її на столі

7. На зворотний бік витинанки нанести клей, повернувши її лицьовим боком донизу. Колір підбраного вами картону повинний бути контрастним до витинанки

8. Наклеїти усі елементи витинанки на кольоровий картон. Розгладити витинанку рукою через папір

2. Самостійна робота здобувачів освіти

3. Самоаналіз виконаної роботи

